

Gulag-boszorkányjé a zárt osztályon

Szovjetország író posztumusz darabjának bemutatója a Katonában

Delíriumban vonagló Szovjet-Oroszország. Nem csoda, hogy csak a mamutbirodalom összeomlása után láthatott napvilágot *Venyegyikt Jerofejev* színdarabja, a *Walpurgis-éj, avagy a kövendég léptei*. Groteszk haláltáncról szóló színdarabját *Baka István* fordításában a Katona József Színház mutatta be. A szellemi függetlenségére kényes író, aki tömegszállásokon, netán barátja lakásán egy zongora alatt róttá papírra döbbenetes erejű műveit, akárcsak *Bulgakov* és honfitársai közül annyian mások, nem érthette meg a kiadásukat. 1990-ben gégerák végzett vele, miután a Sorbonne onkológus sebészének meghívására nem engedték ki Párizsba. Mi sem volt ennél természetesebb, legyinthetünk. Ezt Jerofejev is jó előre tudta. De legalább

öncenzúramentesen, szabadságának (olykor alkoholos) mámorában alkothatott. Fantasztikus műveltsége, irritáló tehetsége csak úgy ontotta a sziporkákat, furcsamód elegyítve a korabeli nagy orosz valóság félelmetes alvilágának groteszk-tragikus szatírájával.

Mintha már az evilági léten túl szállna egy szovjet Charon la-dikjára, hogy elevezzen vele az orosz Hadész nyomorbirodalmába. A *Walpurgis-éj* zárt osztálya, elvonókúrára internált betegeivel – maga a delírium sújtotta Oroszország. A militarizált rendszer panoptikuma. Elmeorvos-szati éjjeli menedékhely. Ahol már a (gorkiji) lumpenmessiások szakadt illúzióira sem futja. Lakói túljutottak mindennemű, emberi léthez fűződő reményen, alkoholizált elméjük beszűkült;

a külvilág agresszióit produkálják újra, időnként néparulók tárgyalását, elítélését és likvidálását játsszák el, mindazt a társadalmi tapasztalatot, ami a maga torz formájában beléjük ivódott.

Gothár Péter kíméletlen önleplezéssel teríteti ki a kórház (alias a Hatalom) személyzetének hamis kártyáit. Cinkelt mindahány. A Főorvos (*Végvári Tamás*) hatalmaskodó, primitív és közönyös, a beosztottak, mint valami pártmunkások, drasztikusan fegyelmeznak, durvaskodnak, akárcsak egy lágerben. Az ápoló (*Szabó Győző*) brutálisabb, mint egy keretlegény, a koros ápolónő (*Ólsavszky Éva*) maga a megtestesült lelketlenség, a fiatalabbik üresen röhöncsél (*Kiss Eszter*).

Szabolcs János gulagasszociációkat keltő, lepusztult játékterén

ócska rongyok, koszos kórházi ágyak, szakadt takarók közé zsúfolja színészeit *Gothár Péter* akik a maguk alkoholos lepusztultságának különböző stádiumától függően népesítik be a delíriumos panoptikumot. Sikerül egyfajta groteszk lebegésben tartania a szesz bódulat kezdeté, emberi mivoltukból kivetkőzött lények tragikus kálváriáját. Arányos kompozíciót szerkeszt a széthulló elméjű ágrólszakadtak végső óráiról, míg az elcsent metil-alkoholos kanna tartalmát diadalmasan ki nem ürítik a szereplők, s a jelenetet valóságos boszorkányjeji kavalkáddá nem duzzasztják. (Koreográfia: *Bodor Johanna*.) *Lengyel Ferenc*, *Stohl András*, *Molnár László*, *Dévai Balázs*, *Varga Zoltán*, *Hevér Gábor*, *Rajkai Zoltán* mozgáskarakterének jóvoltából életre kel az orosz panoptikum, noha szövegmondásuk jóval kevésbé differenciált: nem eléggé személyre szabott, s árnyalatlan harsányságuk gyaakorta egybe-mosódik. Kiválik közülük *Kun Vilmos*, a maga álmvilágába menekülő mikrokozmoszával, *Hollósi Frigyes* önmagába dermedt, tragikus karikatúrája és *Garay József* élőhalottja.

Jerofejev alteregójának a szerepében (*Gurevics*) *Fekete Ernő* meglepő intenzitással éli a végső állomáshelyére érkezett, kirívóan kulturált költő utolsó óráit, érzékeny és időnként bizarrul kedélyes, védtelen és dühösen kiszolgáltatott, míg a maga megidézte haláltánc delíriumában tragikus hőssé nem nő. A „Gulag-Walpurgis-éj”, remélhetőleg, egyszer s mindenkorra történelmi panoptikumká dermed.

Metz Katalin

A delíriumos panoptikum kényszerű lakói (Fekete Ernő, Garay József, Lengyel Ferenc, Hollósi Frigyes)

FOTÓ: ILOVSKY BELA/MTI